

УПРОВАДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

О. В. Дяченко, <https://orcid.org/0009-0008-2024-4738>

Висвітлено особливості впровадження національно-патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти в Україні на уроках іноземної мови. Наголошено на важливій ролі іноземних мов у формуванні української ідентичності, особливо в умовах війни. Окреслено завдання педагогічних працівників щодо розвитку учнівської крос-культурної компетентності та практичних навичок міжкультурної комунікації, необхідних для безпечної життєдіяльності, формування національної самосвідомості та громадянської позиції. Описано основні положення затвердженої 2022 року Міністерством освіти і науки Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, що визначає стратегію цілеспрямованого процесу виховання дітей та молоді, яка реалізується шляхом комплексної співпраці органів влади, закладів освіти, громадських об'єднань та інших інституцій. Розглянуто напрями системної роботи, яку може проводити вчитель іноземної мови щодо формування громадянина-патріота, який діє на основі національних та європейських цінностей відповідно до зазначеної Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України та заходів щодо її реалізації до 2025 року.

Ключові слова: мова, політика, держава, функціонування, вчителі, міжкультурна комунікація, національно-патріотичне виховання, підтримка, школярі, дослідження, комунікація, «перевернутий клас» та цифрові інструменти.

Diachenko Olha. Implementing National and Patriotic Education in Foreign Language Classes

The paper highlights the peculiarities of implementing national-patriotic education in general secondary education institutions in Ukraine in foreign language classes. The essential role of foreign languages in forming Ukrainian identity, especially in times of war, is emphasized. Teachers' tasks in developing students' cross-cultural competence and practical intercultural communication skills necessary for safe living, formation of national identity, and civic position are outlined. The paper describes the main provisions of the Concept of National and Patriotic Education in the Ukrainian Education System approved in 2022 by the Ministry of Education and Science, which defines a strategy for a targeted process of children and youth education, implemented through comprehensive cooperation between authorities, educational institutions, public associations and other institutions. The author considers the directions of systematic work that a foreign language teacher should carry out to form a patriotic citizen acting based on national and European values following the mentioned Concept of National and Patriotic Education in the Education System of Ukraine and measures for its implementation until 2025.

Keywords: language, politics, state, functioning, teachers, intercultural communication, national and patriotic education, support, students, research, communication, “flipped classroom” and digital tools.

*No one will build a state for us if we don't build it ourselves,
and none of us will build a nation if we ourselves don't want to be a nation.
(Ніхто нам не збудує держави, якщо ми її самі не збудуємо,
і ніхто з нас не створить націю, коли ми самі не схочемо бути нацією).*

В'ячеслав Липинський

Постановка проблеми. «Спочатку було слово...». Згадуючи цю біблійну фразу в контексті сьогодення, усвідомлюємо надважливість крос-культурної комунікації для подальшого становлення українського суспільства як суб'єкта на політичній карті Європи. Адже через лексичну призму проглядається не лише історичний шлях народів, а і виявляються їхні сучасні прагнення. Мова – це система, яка відображає світобачення народу, і щоб донести українські ідеї світові, їх необхідно транслювати іншими мовами.

Що ж являє собою процес опанування іноземної мови? Це вивчення основних лексем

чи граматичних конструкцій? Для побудови конструктивного діалогу з представниками інших країн цього буде явно замало, оскільки спілкування – це обмін інформацією, думками, поняттями, на які накладають свій відбиток історичні, політичні й суспільні події. Тому під час вивчення будь-якої мови надзвичайно важливо формувати не лише мовну компетенцію, а й соціокультурну. Наприклад, так історично склалося, що в українській мові є дві лексеми: «кохання» та «любов», що відповідають одному англійському слову “love”, а німецьке “der Dach” повністю суголосне українському «дах». За цими маленькими прикладами стоїть тривалий процес творення національного світобачення.

Зазвичай однією із цілей вивчення учнями іноземної мови є формування в них уявлення про іншу іноземну культуру, але реальність сьогодення ставить перед освітянами нове завдання – донести більше інформації про Україну світові. Серед тем, запропонованих для вивчення в закладах загальної середньої освіти, є тема «Україна», однак рекомендуємо вчителям звертати більше уваги на необхідність розкриття національно-патріотичної складової під час вивчення й інших тем на уроках іноземної мови. В умовах протистояння ворогові важливо зберегти свою культурну ідентичність та поширювати світом інформацію про здобутки та цінності України і внесок українців у розбудову світової цивілізації.

Аналіз актуальних досліджень. На сучасному етапі наша держава переживає важкий період складних перетворень та значних змін, зокрема в освіті. У сучасних умовах нелегких випробувань велике значення має система виховання, спрямована на формування українця, що діє на основі національних та європейських цінностей. Нагальні вимоги і виклики сучасності вказують на те, що патріотичне виховання є стрижневим у системі освіти. Останніми роками в освітньому просторі розвиваються нові підходи до виховання патріотизму особистості. Освітній процес у закладі загальної середньої освіти також зазнав змін, і особлива увага у ньому приділяється практичному впровадженню прийнятої у 2022 році Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, зокрема на уроках іноземної мови в закладі загальної середньої освіти [2, с. 7].

Питанню впровадження Концепції національно-патріотичного виховання приділяють увагу такі автори, як О. С. Армейський, Т. С. Бондар, В. К. Борщов, Г. С. Вербельчук, Г. Л. Вороніна, Є. І. Жилін, О. С. Казачінер, А. С. Остапенко, Д. В. Ротфорт, І. Г. Сіваченко, В. П. Сідорчук, М. Є. Смірнова та інші.

Автори досліджень стверджують, що уроки іноземної мови надають вчителю широкі можливості щодо виховання громадянської позиції та патріотизму молодого покоління. Ураховуючи особливості кожного вікового періоду учнів та можливості програмового матеріалу на різних етапах навчання в закладі загальної середньої освіти, учитель іноземної мови може успішно формувати в школярів почуття приналежності та гордості за свій край і народ, використовуючи різноманітні методи й матеріали для навчання. Адже вивчаючи разом із мовою життя інших країн, учні можуть порівняти отриману інформацію з інформацією про культурний та суспільний розвиток рідної країни, вчаться бачити її проблеми та успіхи, шукати шляхи її покращення. А сформована здатність говорити іноземною мовою про культуру свого народу формує і зміцнює почуття національної гідності, бо допомагає розповісти іноземним гостям про свою оселю, родину, країну, свій край, його історію, про

цікаві географічні маршрути, наукові досягнення, твори мистецтва, традиції і звичаї.

Аналізуючи сучасні підручники з іноземної мови, зазначимо, що знання про свою країну і малу Батьківщину використовуються у процесі вивчення іноземної мови фрагментарно або несистематично. Педагоги помічали тенденцію щодо переваги країнознавчого матеріалу іноземної мови над тематикою про Україну.

Відповідно до нових Державних стандартів освіти, нових навчальних програм використання регіонального компонента змісту уроків іноземної мови стає пріоритетним. Це змінює ставлення до регіональних знань і спонукає вчителів іноземної мови до пошуків можливих шляхів інтеграції навчального процесу [5, с. 3]. Так, у початковій школі формування патріотизму відбуватиметься разом із формуванням родинних почуттів до своєї сім'ї; матері, батька, бабусі, дідуся та інших родичів, а в основній школі уроки іноземної мови – це час виховання любові до своєї малої Батьківщини (села, міста), учнівського колективу, місцевих традицій, історії краю [3, с. 13].

Мета статті – представлення досліджень та напрацювань педагогічних і науково-педагогічних працівників щодо впровадження національно-патріотичного виховання на уроках іноземної мови, окреслення можливих шляхів імплементації його під час викладання виучуваної мови.

Викладення основного матеріалу. Формування національної свідомості та виховання патріота своєї країни є тривалим процесом. Так, на думку вчених, перші відомості про національну приналежність діти отримують у віці 6–7 років, а у 8–9 років уже чітко ідентифікують себе зі своєю етнічною групою на основі національності батьків, місця проживання, рідної мови, культури тощо. Приблизно в цей час у дитини пробуджуються національні почуття, а в 10–11 років національна самосвідомість формується більш повно. Упродовж усіх цих періодів життя діти перебувають у закладах загальної середньої освіти, і від змісту та якості навчання й виховання залежить формування їхніх світобачення і самосприйняття. Зародження ж і розвиток патріотичних почуттів у школярів визначає майбутнє всієї української нації та української держави. Розвиток патріотичних якостей учнів засобами іноземної мови враховує особливості вікового періоду і передбачає різні його етапи: 1. Зародження патріотичних почуттів у початковій школі. 2. Виховання любові до своєї малої Батьківщини – села, міста, учнівського колективу, місцевих традицій, до історії в основній школі. 3. Формування власне патріотизму, виховання любові до України як своєї Батьківщини в старшій школі [4, с. 11].

Задля реалізації цієї вкрай важливої мети вчителі іноземних мов можуть використовувати різноманітні підходи, методи, стратегії та засоби навчання, враховуючи вікові та психологічні

особливості розвитку учнів. Так, у початковій ланці потрібно використовувати різноманітні ігри, порівнювати казкових героїв, порівнювати пісні та вірші, традиції різних країн, влаштовувати квести до свят країн вивченої мови та України, щоб мати змогу за допомогою іноземної мови розповісти про суто українські явища і поняття.

Уроки в середній школі мають на меті поповнити лексичний запас учнів, дати їм новий рівень пізнання чужої мови, щоб вони могли підтримувати бесіди з літератури, музики, спорту, розповісти про подорожі. Виконуючи проєктні завдання на уроках іноземної мови, діти матимуть змогу представити країнознавчий матеріал, відчувати себе громадянами вільної європейської держави, яка повниться яскравими й непересічними особистостями. Таку роботу варто організувати не лише в офлайн-класах, а і під час онлайн-навчання, використовуючи застосунки Padlet, Kahoot, Genially, Miro, Jamboard тощо.

Щодо учнів старшої школи, то вони завдяки сучасним цифровим технологіям можуть брати участь у диспутах, дискусіях, «круглих столах» як у власному закладі освіти, так і за його межами. Сучасний рівень проведення уроку іноземної мови в школі передбачає ретельну підготовку, особливе ставлення та реалізацію виховної мети вчителем, спрямованої на підведення учнів до самостійних висновків шляхом розвитку їхнього критичного мислення. Проведення паралелей, порівняння традицій, звичаїв різних культур країн, мова яких вивчається, є невід'ємними складовими сучасного уроку іноземної мови. У позакласній роботі більшого значення набувають театралізовані вистави, класні години, брейн-ринги.

На жаль, війна ускладнює процес навчання і часто унеможливує проведення не лише певних заходів як офлайн, так і онлайн-форматів, а й власне уроків. У таких випадках доцільно використовувати принцип «перевернутого класу» під час планування і проведення навчальної діяльності з можливим використанням цифрових застосунків Google Classroom, Microsoft Teams тощо під час уроків, готуючи і розсилаючи заздалегідь матеріали для проведення заходів.

Щодо участі у міжнародних проєктах від American Councils чи Goethe Institute, то завдяки їм обдаровані учні можуть розвивати свої мовні й лідерські якості. Це дає їм змогу говорити з іноземцями про здобутки українців та їхню роль у творенні світової історії. Та лише чітко сформована проукраїнська позиція допоможе майбутнім лідерам змін залишитися в Україні і дбати про розбудову власної держави.

Висновки. Досвід педагогів свідчить про те, що патріотичні почуття можна успішно формувати за умови, якщо вчитель веде систематичну роботу у навчально-виховному процесі та здійснює опору на особистий досвід і спостереження школярів [5, с. 130]. Тож сучасні педагоги мають усвідомлювати, що на них теж лежить відповідальність за формування і становлення відповідального громадянина власної країни, і у своїй роботі зосереджуватися на тому, що іноземна мова – це не просто предмет, а ключ до успішного державотворення й популяризації української культури у світі. У своїй діяльності педагоги можуть скористатися доробком як вітчизняних, так і зарубіжних науковців та освітян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І., Чорна К. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29 с.
2. Білас Л. М. Виховання національної свідомості старшокласників у процесі вивчення іноземної мови. Автореф. дис.канд. пед. наук. К., 2005. 21 с.
3. Журба К. Виховання патріотизму молодших підлітків у взаємодії сім'ї і школи. Педагогічний вісник. 2011. № 5. С. 13–23.
4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641».
5. Пащенко Д. Патріотичне і національне виховання – складові становлення громадянина. Шлях освіти. 2002. № 1. С. 9–14.
6. Ротфорт Д. Патріотичне виховання молодших школярів. Національно-патріотичне виховання в системі освіти. Методичний збірник, Харків, 2015. 207 с.

REFERENCES

1. Bekh I., Chorna K. Programme of Ukrainian patriotic education of children and pupils. Kyiv, 2014. 29 p.
2. Bilas L. M. Education of the national consciousness of senior pupils in the process of learning a foreign language. Kyiv, 2005. 21 p.
3. The concept of national-patriotic education in the education system of Ukraine ewdd 2025 (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 527 on 06.06.2022
4. Zhurba K. Educating patriotism of younger adolescents in the interaction of family and school. Pedagogical Bulletin. 2011. № 5. P. 13–23.
5. Pashchenko D. Patriotic and national education - components of the formation of a citizen. Shlyakh osvita. 2002. № 1. P. 9–14.
6. Rothforth D. Patriotic education of primary schoolchildren. National and patriotic education in the education system. Methodological collection, Kharkiv, 2015. 207 p.

Цитувати: Дяченко О. В. Упровадження національно-патріотичного виховання на уроках іноземної мови. Постметодика. 2023. № 2–3. С. 73–75.

© О. В. Дяченко, 2023. Стаття надійшла в редакцію 2.10.2023